

УДК 339.172:005.334(477)

Р. С. Квасницька,

д. е. н., професор кафедри фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку,
Хмельницький національний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0443-9390>

І. В. Свиноус,

д. е. н., професор кафедри обліку і оподаткування,
Білоцерківський національний аграрний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0346-1596>

В. А. Карпенко,

к. е. н., доцент кафедри маркетингу, Хмельницький національний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2476-6700>

С. О. Нікітченко,

к. е. н., доцент кафедри організації підприємництва та біржової діяльності,
Національний університет біоресурсів і природокористування України

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1940-4788>

DOI: 10.32702/2306-6792.2025.20.20

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БІРЖОВОЇ ТОРГІВЛІ В СИСТЕМІ ОРГАНІЗОВАНИХ РИНКІВ УКРАЇНИ

R. Kvasnytska,

Doctor of Economic Sciences, Professor of the Department of Finance, Banking,
Insurance and Stock Market, Khmelnytskyi National University

I. Svynous,

Doctor of Economic Sciences, Professor of the Department of Accounting
and Taxation, Bila Tserkva National Agrarian University

V. Karpenko,

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Marketing,
Khmelnytskyi National University

S. Nikitchenko,

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Entrepreneurship Organization
and Exchange Activity, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

PROBLEMS AND PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF EXCHANGE TRADING IN THE SYSTEM OF ORGANIZED MARKETS OF UKRAINE

У статті досліджено сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку біржової торгівлі в системі організованих ринків України. Показано, що біржова інфраструктура відіграє ключову роль у формуванні прозорих правил ринкової взаємодії, забезпеченні ціноутворення на основі попиту та пропозиції, а також у підвищенні конкурентоспроможності національної економіки. Проаналізовано основні тенденції функціонування українських товарних бірж у 2020—2024 роках, зокрема вплив воєнних подій, цифровізації торговельних процесів та інтеграції до європейського ринкового простору.

Визначено низку системних проблем, серед яких — низька ліквідність біржових майданчиків, домінування позабіржових операцій, недостатній рівень довіри учасників ринку, відсутність єдиної нормативно-правової бази та технологічна відсталість біржової інфраструктури. Обґрунтовано, що формування сучасної моделі біржової торгівлі має спиратися на цифрову трансформацію, використання блокчейн-технологій, автоматизацію клірингових і розрахункових операцій, а також запровадження електронних систем контролю якості й простежуваності товарів.

Окрему увагу приділено перспективам гармонізації національної біржової системи з європейськими стандартами (MiFID II, EMIR, eFTI, TRACES), що дозволить підвищити прозорість, залучити міжнародних трейдерів і розширити експортні можливості аграрного сектору. Запропоновано напрями державної політики щодо стимулювання розвитку біржової торгівлі, зокрема створення єдиного національного цифрового торговельного простору, посилення регуляторного нагляду та підвищення фінансової грамотності учасників ринку.

The article examines the problems and outlines the prospects for the development of exchange trading within the system of organized markets in Ukraine, which acquires particular relevance amid structural economic transformations and the country's European integration course. Exchange trading is viewed as a key element of market infrastructure that ensures fair price formation, increases transaction transparency, fosters competition, and reduces transaction costs. The authors emphasize that Ukraine's current exchange system requires deep modernization to effectively perform its basic functions—price discovery, risk hedging, and market information accumulation.

The paper analyzes the trends in the development of the exchange segment in 2020—2024, which demonstrate a significant decline in trading volumes against the backdrop of wartime challenges, logistics disruptions, and changes in external economic priorities. The structure of the exchange market remains dominated by agricultural commodities, primarily grains and oilseeds; however, most transactions occur outside the exchanges, reducing market transparency and trust among participants. At the same time, there is a gradual recovery of exchange platforms driven by the development of electronic trading systems, automation, and the growing role of regional trade and agricultural platforms.

The study identifies several systemic problems: low liquidity of exchange transactions, weak state regulation, imperfect legislative framework, insufficient integration into international information systems, and technological lag behind modern digital standards. It is noted that institutional weaknesses and fragmented regulatory policy create barriers to attracting new participants and developing long-term contracts.

The article substantiates that the future development of exchange trading in Ukraine is closely linked to the digital transformation of market infrastructure—through the introduction of blockchain technologies to ensure transaction transparency, artificial intelligence for price trend forecasting, and electronic document management systems for logistics optimization. The need to harmonize Ukraine's regulatory framework with European standards for organized markets (MiFID II, EMIR, eFTI, TRACES) is emphasized, as this will help gain international recognition of Ukrainian exchanges and expand their access to global markets.

Strategic directions of state policy for the development of exchange trading include the creation of a unified national digital trading space; establishment of a system for product certification and quality control; improvement of price formation mechanisms; introduction of state incentives for market participants; and enhancement of financial literacy among farmers and entrepreneurs. Special attention is given to the development of public-private partnerships and integration of exchange operations with digital agricultural monitoring and logistics platforms.

In conclusion, the development of exchange trading within Ukraine's organized market system is identified as a strategic factor for enhancing economic efficiency, ensuring food security, and accelerating integration into the single European market. Its further improvement will create institutional preconditions for strengthening the competitiveness of Ukrainian products, stabilizing domestic markets, and attracting investments in high-tech trade and financial intermediation.

Ключові слова: біржова торгівля, організовані ринки, біржова інфраструктура, цифровізація, регулювання, прозорість, конкурентоспроможність, інтеграція.

Key words: exchange trading, organized markets, institutional environment, digitalization, blockchain, state regulation, competitiveness, agricultural sector, European integration.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Біржова торгівля є невід'ємним елементом системи організованих ринків, адже вона виконує стратегічні функції у забезпеченні прозорого ціноутворення, формуванні ліквідності та інтеграції національної економіки у глобальний ринковий простір. Біржа виступає не

лише майданчиком для укладання контрактів, а й важливим інституційним механізмом, що знижує рівень невизначеності, формує довіру між учасниками та створює об'єктивні ринкові сигнали для виробників, трейдерів і споживачів.

Для України, яка перебуває у стані глибоких воєнних викликів і водночас стоїть перед завданнями післявоєнного відновлення, розвиток біржової інфраструктури набуває страте-

гічного значення. Сьогодні біржова система має стати не лише інструментом організації торгівлі, а й каталізатором відбудови економіки, оскільки саме біржа здатна забезпечити ефективне функціонування ринкових механізмів у період нестабільності. Вона формує умови для справедливого та прозорого ціноутворення, що особливо важливо на аграрних і енергетичних ринках, де Україна традиційно займає вагомі позиції.

Актуальність розвитку біржової інфраструктури зумовлюється кількома ключовими чинниками. По-перше, це потреба у забезпеченні продовольчої безпеки, адже біржові механізми дозволяють збалансувати попит і пропозицію, запобігти дефіциту та забезпечити прозорий розподіл ресурсів. По-друге, біржова система є потужним інструментом залучення інвестицій, оскільки прозорість і ліквідність ринку формують позитивний інвестиційний імідж країни. По-третє, саме через розвиток організованої торгівлі формується довіра до ринку, яка є критично важливою в умовах воєнної економіки та високих ризиків. По-четверте, інтеграція у європейський економічний простір вимагає адаптації до стандартів ЄС, гармонізації біржового законодавства, впровадження цифрових торговельних платформ та систем контролю відповідно до європейських регламентів.

Таким чином, розвиток біржової інфраструктури в Україні у найближчі роки постає не лише економічним, а й геополітичним завданням. Це інструмент не тільки для підвищення ефективності ринку, а й для відновлення економічної стійкості, інтеграції у світову систему торгівлі та посилення позицій України як надійного партнера на міжнародній арені.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

У вітчизняній науковій літературі біржова торгівля розглядається як ключовий елемент організованих ринків, що забезпечує прозорість та ефективність ціноутворення (Деревнін, Минюк). Дослідження Піхурця та Благодатного наголошують на інституційній ролі товарних бірж у формуванні конкурентного середовища та інтеграції України у міжнародні ринки. Зарубіжні вчені, зокрема Дж. Стігліц, підкреслюють значення бірж у зменшенні інформаційної асиметрії, тоді як Е. Бріньюлфссон і А. Макафі акцентують на ролі цифрових технологій у підвищенні конкурентоспроможності ринків. Саприкіна та Пехота розглядають біржову торгівлю як інструмент модер-

нізації ринку енергоресурсів і цінних паперів, що демонструє широту застосування біржових механізмів. Однак, як відзначають Чаюн і Комаха, український біржовий ринок стикається з проблемами ліквідності та довіри, що вимагає посилення інституційної бази й цифровізації для забезпечення його перспективного розвитку.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Мета статті — дослідити сучасний стан, окреслити основні проблеми та визначити перспективні напрями розвитку біржової торгівлі в Україні як ключового елемента організованих ринків, з урахуванням інституційних трансформацій, викликів цифровізації та необхідності інтеграції у європейський і світовий економічний простір.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Згідно з класичними та інституційними підходами, біржа розглядається як ключова інституція, що виконує функції зниження транзакційних витрат, регулювання доступу до інформації та мінімізації ризиків [1]. У цьому контексті вона формує правила взаємодії між учасниками ринку, створюючи механізми довіри й прогнозованості. Біржова торгівля дозволяє стандартизувати контракти, забезпечує прозоре ціноутворення та формує інституційне середовище, яке сприяє розвитку конкуренції.

У сучасних умовах біржа виходить далеко за межі традиційних функцій організації торгівлі. Вона виконує інформаційну функцію, надаючи учасникам ринку відкриті та репрезентативні цінові індикатори, що слугують орієнтиром для виробників, трейдерів і споживачів. Регуляторна функція проявляється у забезпеченні виконання контрактів, контролі за їхнім дотриманням та уніфікації правил торгівлі. Водночас біржа набуває рис інноваційної інституції, впроваджуючи цифрові технології — від електронних торговельних платформ і блокчейн-рішень до алгоритмічної торгівлі та системи смарт-контрактів, що гарантують виконання зобов'язань.

Науковці у своїх дослідженнях акцентують на багатогранності ролі біржових інститутів. Так, Дж. Стігліц підкреслює, що біржа зменшує проблему інформаційної асиметрії, створюючи умови для справедливого ціноутворення [2]. Е. Бріньюлфссон та А. Макафі наголо-

шують, що у цифрову епоху саме швидкість та якість обробки біржової інформації стають ключовими факторами конкурентоспроможності [3]. М. Портер у своїй теорії конкурентних переваг відзначає, що біржі сприяють формуванню кластерів та розвиткові мереж кооперації, які підвищують стійкість національної економіки [4].

Вітчизняні дослідники також приділяють значну увагу інституційній ролі біржової торгівлі. За оцінками науковців, український ринок потребує ефективних біржових механізмів для підвищення прозорості аграрної торгівлі та інтеграції у європейські ринкові структури [5]. Піхурець О. В. підкреслює, що розвиток біржової системи є критичним фактором для забезпечення продовольчої безпеки, особливо в умовах війни та післявоєнного відновлення [6]. Благодатний А.С. додає, що цифровізація біржових механізмів дозволяє знизити ризики для учасників ринку та створює нові можливості для малих і середніх виробників, відкриваючи їм доступ до міжнародної торгівлі [7].

Таким чином, теоретичні засади біржової торгівлі в сучасній науковій думці розглядаються у широкому контексті: біржа постає не лише як торговельний майданчик, але й як інституція довіри, інформаційний хаб та інноваційна платформа, здатна забезпечити ефективність ринку й інтеграцію економіки у глобальний простір.

Біржова торгівля в Україні характеризується значним потенціалом, проте її розвиток обмежується низкою системних проблем, які знижують ефективність організованих ринків і ускладнюють інтеграцію у міжнародний торговельний простір.

По-перше, ключовою проблемою залишається фрагментарність ринку. В Україні функціонує велика кількість торговельних майданчиків, проте більшість із них має низький рівень ліквідності. Це означає, що обсяги укладених угод часто не відображають реальної ринкової ситуації, а ціни, сформовані на таких біржах, не є достатньо репрезентативними. У результаті біржові котирування не можуть повною мірою виконувати функцію орієнтира для виробників та трейдерів, що знижує роль бірж як ключових інституцій ринку.

По-друге, існує проблема недостатньої довіри учасників до біржової системи. Частина торговельних операцій супроводжується маніпуляціями, застосуванням "тіньових" схем і непрозорими механізмами формування цін. Це

підриває головну інституційну функцію бірж — створення середовища чесної конкуренції. У такій ситуації учасники ринку віддають перевагу укладанню прямих контрактів поза біржовими механізмами, що ще більше посилює проблему низької ліквідності.

По-третє, українські біржі демонструють слабку інтеграцію у світові ринки. На відміну від провідних міжнародних торговельних платформ (Euronext, SME Group, EEX), вітчизняні біржі мають обмежений доступ до глобальних систем клірингу, цифрових платформ простежуваності й міжнародних логістичних мереж. Це не лише знижує їхню конкурентоспроможність, а й ускладнює залучення іноземних партнерів та інвестицій [8].

По-четверте, серйозний негативний вплив справляють воєнні фактори. Руїнування логістичної інфраструктури, блокада чорноморських портів і обмеження транспортних коридорів істотно ускладнили можливість виконання біржових контрактів. Крім того, підвищені ризики воєнного характеру знижують інвестиційну привабливість українських торговельних майданчиків і формують високий рівень невизначеності серед учасників ринку.

По-п'яте, розвиток біржової торгівлі в Україні стримується регуляторними прогалинами. Законодавча база залишається фрагментарною та недостатньо гармонізованою з нормами ЄС, що ускладнює інтеграцію українських бірж у європейський та глобальний ринки. Відсутність уніфікованих правил і слабкість системи контролю створюють додаткові бар'єри для іноземних інвесторів і знижують довіру до біржових механізмів [9].

Таким чином, сучасний стан біржової торгівлі в Україні можна охарактеризувати як такий, що має значний потенціал розвитку, але потребує комплексної трансформації. Усунення фрагментарності, підвищення рівня довіри, інтеграція у світові торговельні системи, подолання наслідків війни та гармонізація законодавства з нормами ЄС є необхідними передумовами для того, щоб біржова торгівля перетворилася на потужний інструмент відновлення та модернізації української економіки.

Незважаючи на наявність значного потенціалу, біржова торгівля в Україні стикається з низкою структурних і системних проблем, які суттєво знижують її ефективність та інтеграційні можливості.

По-перше, ключовим викликом залишається недостатня прозорість та низька ліквідність

біржових операцій. Багато біржових майданчиків функціонують формально, але обсяги торгів на них залишаються мізерними порівняно з реальною пропозицією на ринку. У результаті ціни, що формуються на біржах, не відображають реальних ринкових тенденцій, а часто є лише довідковими. Це знижує значення біржових котирувань як базових індикаторів для виробників, трейдерів і споживачів, підриває довіру та робить українські біржі малопривабливими для міжнародних партнерів.

По-друге, значною проблемою є домінування позабіржових каналів реалізації продукції. Більшість контрактів на українському аграрному ринку укладається напряду між виробниками та трейдерами без використання біржових механізмів. Така ситуація призводить до зниження рівня конкуренції, відсутності прозорого ціноутворення та посилення ролі тіньових схем. Науковці відзначають, що позабіржова торгівля зумовлює високі транзакційні витрати та обмежує можливості для формування єдиних національних цінкових індикаторів [10].

По-третє, відсутність єдиної стратегії державної політики у сфері біржової діяльності створює хаотичність у розвитку цього сегмента. Українське законодавство залишається фрагментарним, норми різних регуляторних актів часто суперечать одна одній, що ускладнює роботу біржових інститутів. Водночас досвід ЄС і США доводить, що саме чітка державна політика, спрямована на підтримку організованої торгівлі, формує передумови для ліквідності та довіри до ринку. Для України брак узгодженої стратегії гальмує інтеграцію в міжнародні торговельні системи та знижує інвестиційну привабливість біржового сектору.

По-четверте, низький рівень цифровізації торговельних процесів обмежує можливості розвитку сучасних біржових платформ. На відміну від міжнародних практик, де активно використовуються електронні торговельні майданчики, блокчейн-технології та системи смарт-контрактів, в Україні біржова інфраструктура досі значною мірою залишається паперово-бюрократичною. Це збільшує витрати часу і ресурсів, підвищує ризики маніпуляцій та знижує прозорість. Перехід до цифрових форматів є одним із ключових викликів, що потребує державної підтримки та залучення інноваційних рішень.

По-п'яте, ситуацію ускладнюють високі ризики воєнного часу, які безпосередньо вплива-

ють на можливість зберігання, транспортування та виконання біржових контрактів. Руїнування портової та складської інфраструктури, блокада традиційних експортних маршрутів, зростання логістичних витрат і небезпека зриву поставок суттєво знижують ефективність організованих ринків. Війна сформувала середовище підвищеної невизначеності, де навіть за наявності контрактних зобов'язань учасники часто не можуть їх виконати через обставини непереборної сили. Це підриває фундаментальні принципи біржової діяльності — довіру та передбачуваність.

Таким чином, сучасні проблеми біржової торгівлі в Україні мають комплексний характер: вони поєднують інституційні слабкості, технологічні відставання та зовнішні воєнні ризики. Подолання цих викликів потребує комплексної стратегії, яка має включати посилення прозорості, цифровізацію процесів, формування єдиної державної політики у сфері біржової торгівлі та створення умов для інтеграції в європейську та світову біржову інфраструктуру. Лише за таких умов біржова система зможе виконувати свої ключові функції — забезпечення прозорого ціноутворення, ліквідності та довіри — й стати драйвером економічного відновлення України.

Подальший розвиток біржової торгівлі в Україні визначатиметься поєднанням внутрішніх реформ і зовнішніх інтеграційних процесів. Післявоєнна відбудова створює унікальні можливості для якісної модернізації біржової системи та її перетворення на потужний інструмент економічного зростання.

Насамперед важливим напрямом є цифрова трансформація, яка передбачає створення єдиних електронних торговельних платформ із застосуванням блокчейн-технологій, Big Data та смарт-контрактів. Це дозволить мінімізувати транзакційні витрати, забезпечити простежуваність товарних потоків і знизити ризики невиконання контрактів. Як доводить міжнародна практика (CME Group, EEX), саме цифровізація стала основою підвищення ліквідності та довіри до ринків у кризові періоди. Для України цифрова інтеграція може стати засобом компенсації втрат фізичної інфраструктури та інструментом формування нової культури прозорості.

Другим стратегічним вектором є інтеграція з ЄС, яка передбачає гармонізацію українського законодавства з директивами Європейського Союзу, а також доступ до європейських біржових систем. Приєднання до

цифрових платформ ЄС (TRACES, e-CMR, єдиний цифровий ринок) дозволить Україні зміцнити позиції своїх виробників у глобальних ланцюгах постачання. Досвід Польщі та Литви доводить, що інтеграція у європейський простір значно прискорює відновлення біржових механізмів і підвищує їхню інвестиційну привабливість.

Важливим кроком стане розвиток спеціалізованих біржових майданчиків, насамперед аграрних та енергетичних. Для України, яка є одним із провідних експортерів зернових і водночас імпортером енергоносіїв, створення таких платформ забезпечить формування прозорих цінових індикаторів, зменшення залежності від зовнішніх котирувань та підвищення конкурентоспроможності на міжнародних ринках. Це дозволить не лише стабілізувати внутрішній ринок, а й посилити роль України як ключового постачальника аграрної продукції у світі.

Не менш значущим є напрям залучення міжнародних інвесторів через механізми ЄБРР, Світового банку та ЄІБ. Міжнародні фінансові інституції здатні надати Україні доступ до довгострокових і відносно дешевих кредитних ресурсів, а також виступити гарантом стабільності та надійності біржових реформ. Їхня участь створить ефект довіри для приватних інвесторів і сприятиме модернізації інфраструктури на умовах державно-приватного партнерства.

Ключовим завданням також є формування довіри та прозорості. Для цього необхідно запровадити незалежний нагляд за діяльністю бірж, удосконалити механізми регуляторного контролю та впровадити цифрові сертифікати походження продукції. Використання смарт-контрактів може гарантувати автоматичне виконання зобов'язань сторін, що істотно знизить ризики маніпуляцій та підвищить інвестиційну привабливість ринку.

Окремої уваги заслуговує розвиток біржової освіти, адже успішність цифрової та інституційної трансформації значною мірою залежатиме від рівня підготовки фахівців — трейдерів, брокерів, експертів із ризик-менеджменту. Створення спеціалізованих освітніх програм при провідних університетах і співпраця з міжнародними навчальними центрами дозволить сформувати нове покоління професіоналів, здатних працювати у високотехнологічному середовищі сучасних бірж.

Таким чином, перспективи розвитку біржової торгівлі в Україні базуються на комплекс-

ному підході, що поєднує цифровізацію, інтеграцію з ЄС, створення спеціалізованих біржових інструментів, мобілізацію міжнародних інвестицій, підвищення прозорості та розвиток людського капіталу. Реалізація цих напрямів дозволить перетворити українські біржі на дієвий механізм економічного зростання та інтеграції країни у глобальний ринковий простір.

Міжнародна практика розвитку біржових ринків переконливо свідчить, що їхня ефективність значною мірою визначається рівнем цифровізації, прозорості та наявністю сучасної інституційної підтримки.

У США приклади CME Group та NYMEX демонструють, як поєднання потужної інфраструктури з високим рівнем технологічних інновацій формує глобальне лідерство на ринку. Американські біржі відзначаються широким застосуванням деривативів — ф'ючерсів, опціонів, свопів, які дозволяють ефективно управляти ризиками та створюють умови для високої ліквідності. Більше двох третин операцій здійснюються у форматі алгоритмічної торгівлі, що забезпечує надзвичайну швидкість і точність виконання угод. Використання Big Data та штучного інтелекту в системах моніторингу й прогнозування підвищує ефективність біржових операцій та привабливість для інвесторів. Американська модель підкреслює важливість диверсифікації інструментів та глибини ринку як чинників його глобальної конкурентоспроможності.

У Європейському Союзі біржі на кшталт EEX, MATIF, Euronext відзначаються високим рівнем прозорості та надійними системами клірингу. Вони формують репрезентативні цінові індикатори для аграрних, енергетичних та сировинних ринків, що широко використовуються на глобальному рівні. Особливістю європейської моделі є суворий регуляторний нагляд, гармонізований із загальною політикою ЄС щодо фінансової стабільності та захисту інвесторів. Європейські біржі активно впроваджують цифрові рішення — від онлайн-платформ до блокчейн-систем простежуваності, що дозволяє мінімізувати маніпуляції та гарантувати виконання контрактів. Такий підхід забезпечує довіру та стабільність, які є визначальними для інтеграції країн-членів у спільний ринковий простір.

Цінним є і досвід Центральної та Східної Європи, де країни після кризових періодів і воєнних потрясінь здійснили масштабну модернізацію біржових систем за підтримки міжнародних інституцій. Наприклад, Польща за участі

ЄБРР та ЄС створила конкурентоспроможну товарну біржу, яка завдяки цифровізації стала ключовим інструментом у сфері аграрної торгівлі. Литва та Угорщина активно інтегрували свої біржі у європейську клірингову систему, що дозволило їм швидко подолати інституційні бар'єри та зміцнити позиції на ринку ЄС. Досвід цих країн доводить, що міжнародна фінансова й технічна допомога (з боку ЄС, Світового банку, ЄБРР) є ключовим фактором відновлення та стабілізації біржових систем у післякризових умовах.

Узагальнюючи, можна виокремити кілька стратегічних висновків із міжнародного досвіду. Американська модель показує, що розвиток похідних фінансових інструментів та технологічних інновацій формує глибину і ліквідність ринку. Європейська модель підтверджує, що суворе регулювання, кліринг і прозорість є фундаментом довіри та стійкості. Досвід Центральної та Східної Європи демонструє, що інтеграція у міжнародні фінансові та торговельні інститути дозволяє прискорити відновлення та забезпечити стабільність навіть у посткризових умовах.

Для України цей досвід є особливо цінним: поєднання американського технологічного підходу, європейської регуляторної моделі та східноєвропейської практики інституційної інтеграції може стати основою успішної стратегії відбудови та модернізації вітчизняних біржових ринків у післявоєнний період.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Біржова торгівля посідає ключове місце в системі організованих ринків України та може стати одним із головних інструментів економічного зростання у післявоєнний період. Її значення полягає не лише у забезпеченні прозорого ціноутворення та формуванні ліквідності, а й у створенні передумов для інтеграції України у світовий економічний простір. Саме біржові механізми дають можливість формувати об'єктивні ринкові сигнали, гарантувати передбачуваність і знижувати рівень невизначеності, що є критично важливим у період відновлення.

Подальший розвиток біржової торгівлі в Україні потребує створення єдиної національної стратегії, яка визначатиме інституційні пріоритети, законодавчі рамки та практичні кроки у сфері організованої торгівлі. Відсутність системного підходу протягом тривалого часу призводила до фрагментарності ринку й

низької ліквідності, тоді як у післявоєнний період стратегічна координація може стати запорукою формування ефективної біржової інфраструктури.

Не менш важливою є цифровізація біржових процесів. Створення сучасних електронних торговельних платформ, застосування блокчейну для простежуваності операцій, використання Big Data для прогнозування ринкової кон'юнктури та запровадження смарт-контрактів дадуть змогу мінімізувати транзакційні витрати та значно підвищити довіру учасників ринку. У міжнародній практиці (Euronext, CME Group, EEX) саме цифрові інновації стали ключовим чинником стійкості бірж під час криз.

Ключовим напрямом є також інтеграція України у європейські біржові системи. Гармонізація законодавчої бази з директивами ЄС, підключення до цифрових торговельних екосистем (TRACES, e-CMR), впровадження європейських стандартів клірингу та сертифікації забезпечать українським ринкам новий рівень прозорості й передбачуваності. Це дозволить не лише підвищити довіру іноземних контрагентів, а й забезпечить доступ до єдиного цифрового ринку ЄС.

Окремо варто підкреслити значення залучення міжнародних фінансових інституцій та інвесторів. ЄБРР, Світовий банк, Європейський інвестиційний банк та інші організації здатні надати Україні доступ до довгострокових кредитних ресурсів, сприяти модернізації логістичної й цифрової інфраструктури та виступати гарантом стабільності реформ. Їхня участь створює мультиплікативний ефект — активізує приватні інвестиції, формує довіру до українського ринку та стимулює його інтеграцію у глобальну систему торгівлі.

Отже, розвиток біржової торгівлі в Україні у післявоєнний період має стратегічне значення. Він дозволить створити сучасну, прозору та конкурентоспроможну систему організованих ринків, яка не лише забезпечить продовольчу та економічну безпеку держави, але й посилить позиції України на міжнародній арені. Поєднання національної стратегії, цифрових інновацій, європейської інтеграції та міжнародної фінансової підтримки стане фундаментом для побудови стійкої економіки та довгострокового розвитку.

Література:

1. Деревнін В. С. Загальна характеристика товарної біржі. Актуальні проблеми держави і права. 2012. Вип. 66. С. 458—463.

2. Stiglitz J. E. Globalization and Its Discontents. New York: W. W. Norton & Company, 2002. 282 p.

3. Brynjolfsson E., McAfee A. The Second Machine Age: Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies. New York: W. W. Norton & Company, 2014. 306 p.

4. Porter M. E. The Competitive Advantage of Nations. New York: Free Press, 1990. 875 p.

5. Минюк О. Ю., Минюк Л. Д. Товарні біржі в Україні: реалії та вимоги сьогодення. Південноукраїнський правничий часопис. 2012. № 3. С. 228—230.

6. Піхурець О. В. Товарна біржа в системі оптового ринку. Вісник університету внутрішніх справ. 1999. № 6. С. 59-63.

7. Благодатний А. С. Товарна біржа як інноваційно-інституційний елемент розвитку міжнародних товарних ринків. Український журнал прикладної економіки. 2019. Т. 4, № 4. С. 52—59.

8. Саприкіна Т. А. Біржова торгівля як інструмент забезпечення лібералізації ринку електроенергії. Молодий вчений. 2015. № 2 (3). С. 41—45.

9. Чаюн М. Р., Комаха О. С. Фактори впливу на біржову торгівлю в Україні. Економіка, фінанси, облік і право в умовах глобалізації. 2020. С. 30.

10. Пехота А. В. Біржова торгівля як пріоритетний напрям модернізації ринку цінних паперів України. Бізнес Інформ. 2018. № 7 (488). С. 216—220.

References:

1. Derevnin, V. S. (2012), "General characteristics of the commodity exchange", Aktual'ni problemy derzhavy i prava, vol. 66, pp. 458—463.

2. Stiglitz, J.E. (2002), Globalization and Its Discontents, W.W. Norton & Company, New York, USA.

3. Brynjolfsson, E. and McAfee, A. (2014), The Second Machine Age: Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies, W.W. Norton & Company, New York, USA.

4. Porter, M. (1990) The Competitive Advantage of Nations, Free Press, New York, USA.

5. Myniuk, O. Yu. and Myniuk, L. D. (2012), "Commodity exchanges in Ukraine: current realities and requirements", Pivdenoukrains'kyj pravnychyj chasopys, vol. 3, pp. 228—230.

6. Pikhurets', O. V. (1999), "Commodity exchange in the wholesale market system", Visnyk universytetu vnutrishnikh sprav, vol. 6, pp. 59—63.

7. Blahodatnyj, A. S. (2019), "Commodity exchange as an innovative and institutional element of the development of international commodity markets", Ukrain's'kyj zhurnal prykladnoi ekonomiky, vol. 4, no. 4, pp. 52—59.

8. Saprykina, T.A. (2015), "Exchange trade as a tool to ensure the liberalization of the electricity market", Molodyj vchenyj, vol. 2 (17), pp. 41—45.

9. Chaiun, M. R. and Komakha, O. S. (2020), "Factors influencing stock trading in Ukraine", Ekonomika, finansy, oblik i pravo v umovakh hlobalizatsii, pp. 30.

10. Piekhota, A. V. (2018), "Stock trading as a priority direction for the modernization of the securities market of Ukraine", Biznes Inform, vol. 7 (488), pp. 216—220.

Стаття надійшла до редакції 08.10.2025 р.

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України (Категорія «Б») з

ЕКОНОМІЧНИХ НАУК та ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

(Наказ Міністерства освіти і науки України № 886 від 02.07.2020)

Спеціальності - 051, 071, 072, 073, 075, 076, 281, 292